

OKUL - AİLE İŞBİRLİĞİ VE ÖĞRENCİ BAŞARISI ÜZERİNE BİR TARAMA ÇALIŞMA

Engin ASLANARGUN

Pazaryeri Anaokulu Müdür V. Bilecik / Türkiye

E-mail: easlanargun@hotmail.com

Özet

Aile katılımı, öğrencilerin okul başarısına etki eden en önemli etmenlerden biridir. Öğrencilerin okul başarısı sadece okulda öğretmen-öğrenci etkileşimi sonucunda gerçekleşmemektedir. Ebeveynler de çocuklarına okuldaki etkinlikleri tamamlayıcı nitelikte çok önemli katkılar sunabilirler.

Araştırmalar ebeveynlerin okula katılımlarını engelleyen bazı etmenlerin olduğunu göstermektedir. Okul başarısını sağlayabilmek için okuldan veya ailelerden kaynaklanan bu sıkıntıların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu makalenin amacı, okul-aile iletişimi konusundaki mevcut durumu gözler önüne sermek, iletişim kopukluğunun sebeplerini irdelemek ve sonucunda okul başarısına etki edeceğine inanılan bazı öneriler geliştirmektir.

Anahtar Kelimeler: Okul - Aile İşbirliği, Öğrenci Başarısı.

THE REVIEW OF LITERATURE ON SCHOOL-PARENT COOPERATION AND STUDENTS' SCHOOL SUCCESS

Abstract

Parent involvement is one of the most significant determinants that affects the students' school success. Students school success not only due to the activities performed in the classroom between the students and teachers. Parents can also add invaluable contribution to their children outside as a complementary task of school activities.

The researches have shown that there are some barriers that is hindering the involvement of parents to school. The barriers either stemmed from parents or schools should be overcome in order to provide school success. The intent of this article is to visualise the current condition of family-school cooperation theoretically and tackle the underlined causes down of communication breakdown, then so as to contribute students' school success there are some possible methods have been developed.

Key words: Parent involvement, school success, lifelong learning.

GİRİŞ

Öğrencilerin okul başarısına etkileyen okul içi ve okul dışı birçok etkenden söz etmek mümkündür. Okul dışı etkenler söz konusu olduğunda aile, öğrencinin okul başarısı üzerindeki en önemli belirleyenlerden birisidir. Aileler çok yönlü olarak çocuklarının başarı durumlarına etki edebilir. Hem çocuklarıyla kuracakları iletişiminin niteliğiyle, hem de okul ile gerçekleştirecekleri işbirliğinin düzeyi ile aileler, çocuklarının akademik başarısına önemli katkı sağlayabilir.

Aileler, çocuklarının okul başarısına katkıda bulunabilmek ve daha nitelikli bir eğitim-öğretim ortamında hayata hazırlanmalarını sağlayabilmek için öncelikle kendi çocuklarını iyi tanımak durumundadır. Çocuğunu iyi tanımayan, çocuğunun olumlu ve olumsuz davranışları hakkında bilgi sahibi olmayan, bulunduğu yaş grubundaki çocukların ilgi ve eğilimlerinden habersiz anne-babaların, okul-aile ilişkilerini geliştirme ve çocuğunu hayata hazırlama noktasında yeterli destekte bulunabileceğinden söz etmek mümkün değildir. Sağlıklı bir okul-aile işbirliğinin yolu, aile ve okul arasında öğrenciye ilişkin sağlıklı bilgi akışının sağlanmasından geçtiği göz önünde bulundurulduğunda, aileler için kendi çocuklarını tanımının, onların ilgi, eğilim ve davranışları hakkında yeterli bilgi sahibi olmanın önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bu açıdan okul-aile işbirliğinin önemi üzerinde durmadan önce, aile-çocuk iletişiminin önemi üzerinde yoğunlaşmak daha yerinde olacaktır.

Öğrenci – Aile İletişiminin Anlamı

Velilerin okula yönelik mevcut ilgi durumunu veya olması gereken boyutunu incelemeyen önce, anne-baba-çocuk iletişiminin anlamı ve önemi üzerinde durmak gerekmektedir. Okula devam eden öğrenci velilerinin, okula yönelik ilgi yetersizliği söz konusu ise bu durum, velilerin, daha önceki dönemlerde çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kuramadıklarıyla açıklanabilir. Okul öncesi dönemde çocuklarıyla yeterince ilgilenmeyen, onların psiko-sosyal ve bilişsel gelişimini yeterince önemsemeyen, sadece biyolojik ihtiyaçlarını gidermekle yetinen velilerin, okul çağındaki çocuklarına karşı yeterli ilgiyi göstermesi beklenemez. Bir başka ifadeyle, çocukların ekmeğe, suya, havaya, oyuncuğa ve kıyafete ihtiyacı olduğu kadar anne-baba sevgisine, onlar tarafından şımartılmaya, onlarla vakit geçirmeye ve konuşmaya da ihtiyaç duymaktadır. Doğduğu ilk andan itibaren çocuğuyla birlikte vakit geçirmeyen, okul çağına kadar onunla oyunlar aracılığıyla anlamlı iletişim kuramayan, çocuğun yaşı ne olursa olsun onunla bir yetişkinmiş gibi düzeyli ve seviyeli bir iletişim gerçekleştiremeyen ailelerin okul döneminde sorumlu bir veli örneği sergilemesi pek mümkün değildir. Okul öncesi dönemde var olan aile-çocuk ilişkisinin niteliği ve düzeyi, okul dönemindeki okul-aile iletişimi hakkında önemli ipuçları sunabilmektedir. Bu açıdan, anne-baba-çocuk iletişiminin olması gereken boyutu ve çocuk için taşıdığı anlam, onun geleceği açısından önemlidir.

Sosyolojide en küçük toplumsal kurum olarak tanımlanan aile, çocuğun hayata ve insanlara bakışını şekillendiren ilk ve en önemli birim olarak da tanımlanabilir. Aile, çocuğun biyolojik gelişim sürecinin önemli kısmını tamamladığı bir kurum olmanın yanı sıra, psiko-sosyal gelişim evrelerinin ilk ve kritik dönemi de aile içerisinde yaşanmaktadır. Öğrenci-aile iletişiminin niteliği, özellikle okul öncesi dönemde çocuğun ailesiyle kurduğu ilişkinin niteliğiyle doğrudan ilgilidir. Çocukluğun ilk dönemlerinde ilgi gören, duygusal açıdan doyumsuzluk çekmeyen, bir birey olarak tepkileri önemsenmeyen ve anne babasıyla yeterli vakit geçiren çocukların, okul çağında her açıdan daha sağlıklı ve uyumlu olacağı söylenebilir.

Öğrencinin okul başarısı ve okuldaki sosyal gelişimi söz konusu olduğunda biyolojik, bilişsel ve psiko-sosyal durumlarıyla birlikte, eğitim bilimcilerin ve gelişim uzmanlarının dikkat çektiği en önemli nokta, çocukların ne tür ilişkilerin egemen olduğu bir aile ortamında yetişmiş olduğudur. Çocuklar veya öğrenciler, sosyal yaşamda ailelerinden gördükleri ilişkileri ve iletişim biçimlerini sergilerler.

Yörükoğlu'na göre aile (1998, 126), insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahne gibi düşünülebilir. Çocuk, bu sahnede insan ilişkilerini bütün karmaşık yönleriyle gözlemler ve yaşar. İnsan ilişkilerini belirleyen anlaşma, uzlaşma, bağlılık, işbirliği gibi olumlu nitelikler evde kazanılır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutumlar da evde öğrenilir. İnâm'a göre aile (1992, 36), doğal ve kültürel her türlü gerçekliğin ilk öğrenildiği; gerçekliğe açılan ilk kapı, dünya sahnesine çıkışta ilk dekor, oyuncuların tanıdığı ilk güven, paylaşım, iletişim ve çevre ortamı; sevgiyi, hayal kırıklığını, gücü, güçsüzlüğü, bedenimizi, kendimizi, dilimizi tanıdığımız ilk kovanımız olarak tanımlanmaktadır.

Kişilik oluşumunda aile etkisi oranının, diğer tüm etkenler içerisinde yaklaşık yüzde 50 değerine sahip olması, ileriki yaşamda belirgin olacak davranışların ve alışkanlıkların oluşumunda ailelerin rolünü daha iyi göstermektedir. Çocuklarının kişisel ve bilişsel gelişiminde bu derece önemli bir rol oynayabilecek konumda olan ailelerin, çocukları ile sağlıklı bir iletişim kurabilmesi, onların başarılı bir öğrenci, sorumlu bir vatandaş ve çevresine karşı duyarlı bir insan olmasına katkıda bulunabilmesi için çocukluktan ve okul öncesi dönemden başlayarak çocuklarına iyi örnek olmaları gerekmektedir. Smith'e göre (1980, 175) ailelerin çoğu çocuklarının öğrenme etkinliklerinde daha fazla etkili olmaya gönüllü olduğunu ve onlarla birlikte bu etkinliklerde daha fazla yer almayı istemektedir. Okul öncesi dönemde başlayan çocuk ve anne-baba arasındaki eğitime yönelik iletişim, ileriye yönelik oldukça önemli katkılar sunabilmektedir. Çocukların gelişiminde hissedebilecekleri aile desteğinin ve cesaretlendirmesinin önemi, uzun dönemli öğrenmeler için basamak niteliğindedir.

Baltaş'a göre (2001, 161) öğrencilerin başarısını yükseltmek için okul-aile işbirliğinden önce, aileler ile çocukların işbirliği yapması gerekmektedir. Çocukların isteği olmadan veya onların karşı çıkmasına rağmen ailelerin çocuklarına yardımcı olması ve onların okul başarısına katkıda bulunması mümkün değildir.

AİLE İLGİSİNİN ÖĞRENCİLERİN OKUL BAŞARISINA ETKİSİ **Öğrencilerin Güçlendirilmesi**

Toplumsal yaşamdaki değişimler ve insan hayatında geçirilen deneyimler, eğitim-öğretim anlayışının da değişimini beraberinde getirmektedir. Gelişmiş ülkelerde daha nitelikli eğitim-öğretim sunabilmek ve öğrencilerin okul başarısını yükseltmek için ailelerin, çocuklarının okuldaki karar sürecinde sorumluluk almaları üzerinde durulmaktadır. Ailelerin okul öncesi dönemde, bilinçli anne-baba davranışı sergileyerek çocuklarıyla oyunlar oynaması ve bu şekilde sağlıklı bir iletişim kurabilmesi; okul döneminde ise sorumlu bir veli olarak çocuklarının gelişim özellikleri ve başarı düzeyi konusunda okul tarafından bilgilendirilmesi, veli katılımının öğrenci başarısı üzerindeki olumlu etkilerinin anlaşılması üzerine daha fazla önemsenir olmuştur.

Balcı'ya göre (1988, 29) 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı'da yoğun olarak tartışılan etkili okul anlayışının temelinde, tüm öğrencilerin öğrenebileceği, tüm öğretmenlerin de öğretebileceği varsayımı yatmaktadır. Ancak etkili okuldaki öğretimin veli, yönetici, öğretmen vs. tüm ilgililerin koordineli ve etkili çabalarının ortak ürünü

olduğu ileri sürülmektedir. Veli katılımı, öğrencilerin akademik başarısını gerçekleştirebilmek için okuldaki öğrenimi tamamlayıcı ve destekleyici bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Wyatt (1996), okul etkililik araştırmalarına dayanarak öğrencilerin öğrenmelerinde okulların donanımsal özelliklerinden çok öğretmenlerin belirleyici olduğunu ileri sürmektedir. Fletcher (1997) ise öğrencilerin okul başarılarının artırılması ve öğrencilerin daha etkin hale gelebilmeleri için öğrencilerle yetişkinlerin birlikte hareket etmesinin; öğretim, planlama ve okul geliştirme etkinliklerinde işbirliği yapmasının önemine değinmektedir.

Öğrencilerin güçlendirilmesi ve okul içi etkinliklerde bulunmasının önemi birçok açıdan gerekli kabul edilmektedir. İçerisinde yaşadıkları toplumun değer sistemini anlayabilmeleri, benimseyebilmeleri ve gerektiğinde eleştirel bir bakış açısıyla sorgulayabilmeleri için öğrencilerin gerek okul öncesi dönemde gerekse okul sıralarında öğrenme-öğretme etkinliklerinin merkezinde yer alması gerekmektedir. Wheeler ve Bernier' e göre (2004) öğrencilerin güçlendirilmesi ve okullarda daha etkin hale getirilmesi şu açılardan önemli kabul edilmektedir:

- Eleştirel düşünceyi geliştirmek,
- Karmaşık ve birbirleriyle ilişki içerisindeki sistemlerin anlaşılmasını sağlamak,
- Etkileşime dayalı bir sınıf ortamı oluşturmak

Okul sistemi içerisinde öğrencilerin güçlendirilmesi ve daha etkin hale getirilmesi, öğrenci merkezli bir eğitim düşüncesinin yerleştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Okuldaki öğretim programlarının hazırlanmasında ve öğretmenlerin benimseyecekleri öğretim yöntemlerinde öğrencilerin birincil derecede bulunması ile okul-aile iletişiminin güçlendirilmesi arasında doğrudan bir ilişki olduğu ileri sürülebilir. Öğrencilerin sahip olduğu psiko-sosyal özelliklerin okul yönetimlerinde bilinmesinde ve öğretmenlerce bu doğrultuda öğretim programlarının hazırlanmasında, ailelerin okula yapacakları katkı belirleyici bir konumda bulunmaktadır. Anne-babaların okul ile geliştirecekleri olumlu bir iletişim ortamının, kendi çocuklarıyla da sağlıklı bir ilişki kurabilme anlamına geldiği söylenebilir.

Aile katılımının öğrenci başarısı üzerinde oynadığı başat rolün bilincinde olan gelişmiş ülkeler, eğitim sistemlerinde aile katılımına daha fazla önem verme yönünde adımlar atmaktadır. Amerikan Eğitim Sekreterliğinin ilan ettiği kapsamlı eğitim reformunun onbir aşamasından birisinin, öğrenci başarısını yükseltebilmek için ailelerin okula katılımının artırılması olarak belirlendiği ifade edilmektedir (Silver, 2004). Mevcut merkezi eğitim politikalarıyla yönetilen okulların sıradanlaştığını ve bu durağan sistemin oldukça riskli bir durum olduğunu savunan Jaekel (2004), böyle bir okul yapılanmasında tembel öğretmenlerin ve sıradanlaşan ailelerin bulunmasının kaçınılmaz olduğunu ileri sürmektedir. Sıradanlaşmış, güven vermeyen ve farklı toplumsal istemleri karşılamayan okul yapılanmasının bir ifadesi olarak Amerikan toplumunda yaygın olan "homeschooling" uygulamasının, yani evde ailelerin gözetiminde yapılan eğitimin oldukça yaygın bir durum olduğu belirtilmektedir. Günümüzde 6-18 yaş arası 58 milyon öğrencinin özel veya devlet okullarında eğitim gördüğü Amerikan toplumunda, yaklaşık bir milyon insanın "homeschooling" uygulamasıyla evde eğitime devam ettiği belirtilmektedir.

Eğitim sisteminin öğrenci merkezli olması, öğrencilerin sorumluluk üstlenmeleri ve özgür tercihleriyle karar sürecine katılmaları anlamına gelmektedir. Kendilerine sorumluluk ve

bu sorumlulukları taşıyabilecek özgürlük verilen çocuklar, kendi koşullarının vazgeçilmez bir yan ürünü olarak eleştirel düşünme yeteneği kazanır. Onlara mutluluk getiren ve getirmeyen şeyleri keşfetme şansları vardır (Harrison, 2003, 98). Böylece kendi öğrenme sorumluluğunun farkında olan çocuklar, yaşamlarında karşılaşılabilecekleri sorunların çözümünde de sorumluluğu omuzlarında hissedeceklerdir.

Aileler İçin Öğrenme Merkezleri

Ailelerin, çocuklarının eğitiminde daha fazla söz sahibi olması ve sorumluluk üstlenmesi, eğitim konusunda yeterli ve sağlıklı bilgilenmeleri ile mümkündür. Eğitim ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan hızlı değişim, geçmiş ve bugün arasında anlayış farklılıklarının oluşmasını ve dolayısıyla sürekli yeni bilgilerle yenilenmeyi beraberinde getirmektedir. Öğretme-öğrenme süreçlerinde benimsenen yeni yöntemlerin ve eğitim kurumlarında öğrenciler için geçerli olan yeni koşulların aileler tarafından bilinmesi, ailelerin çocuklarıyla okul dışında destekleyici bir iletişim kurabilmesinin de yolunu açabilir. Böylece, aileler çocuklarının eğitiminde doğrudan sorumluluk üstlenebilir ve eğitim eksikliklerini giderebilirler. Nitekim Aslanargun ve arkadaşlarının yaptığı ve okula yönelik ilgi yetersizliklerinin sebeplerinin araştırıldığı bir çalışmada (2004), aileler, ilgisizlik sebebi olarak eğitim düzeylerinden kaynaklanan yetersizlikleri ve bilgi gereksinimlerini ilk sırada belirtmişlerdir. Bununla birlikte Özdayı' ya göre (2004, 378) birçok veli öğretmenlerle iletişim içerisinde olmasına karşın çocuklarına nasıl yardım edeceğini bilememektedir. Bu noktada öğretmenlerin ve okul yönetimlerinin önerileri oldukça önemli kabul edilmektedir.

Aileler ve yetişkinler için ileriki yıllarda alternatif eğitim olanaklarının gündeme gelebileceğini savunan Dickinson (2001), okul öncesi dönemde çocuklar için açılan eğitim merkezlerine ailelerin de gidebileceğini ve bu kurumlarda ailelere yönelik eğitim sunulabileceğini belirtmektedir. Gün boyu açık olan ve çeşitli etkinliklerin yer aldığı bu kurumların her türlü teknolojik donanım ile birlikte yetişkinlere eğitim sunulabileceği ileri sürülmektedir.

Eğitim örgütleriyle aileler arasında yapılan işbirliğinin, okulların amaçlarını gerçekleştirmede sağlıklı adımlar attığının bir göstergesi olduğunu belirten Martin, Tett ve Kay (1999), etkili okul-aile işbirliğinin gerçekleştirildiği toplumlarda ulaşılabilecek hedefleri şöyle sıralamaktadır:

- Okul ve toplum öğelerinin birbirlerini tamamladığı ve birbirleri için vazgeçilmez oldukları anlaşılır.
- Okulların, yeni bilgiler öğrenmeyi sağladığı gibi insanların hayata hazırlanmasında ve sosyalleşmesinde oldukça önemli olduğu inancı yerleşir.
- Okulda gerçekleştirilen başarılar sonucu öğrencilerin hayattan beklentileri yükselir ve yeni fırsatlar için çabaları artar.
- Eğitim yoluyla yerel bölge insanların ülkedeki karar sürecine katılmalarının ve kendi yaşamlarını şekillendirmelerinin önü açılır.
- Bilgi ve beceri düzeyi ne olursa olsun, eğitim aracılığıyla öğrencilerde ve ailelerde demokratik katılım ve etkin vatandaşlık bilinci gelişir.

Bursalıoğlu (2000, 24), okul-çevre ilişkilerinin sistem yaklaşımı ve yöneticinin liderlik özelliği bağlamında değerlendirmektedir. Sistem yaklaşımında okul yönetiminin görevi, okulun gerçek ve gelecek güçlerini, çevrenin gerçek ve gelecek gereksinimleri ile

ahenkleştirmek ve ikisi arasında güç ve gereksinim dengeleşmesini öngörmektir. Bu durum, okulun gelişebileceği bir yönde kurulabileceği gibi, çevre geleneklerinden bazılarının bozulmasını da gerektirebilir. Bu gereğin yerine getirilme derecesi, okul ömrünün geleceğini belirler. Okul-çevre ilişkilerine sistem yaklaşımını uygulamak isteyen yöneticinin, örgüt liderliği üstünde çevre liderliği statüsünü de kazanmış olması gerekir.

Etkili okul-aile iletişiminin gerçekleştirildiği toplumlarda öğrencilerin okul başarısı yükseltilebileceği gibi anne-babaların da bireysel gelişimlerine önemli katkılar sağlanabilir. 1950'li yıllarda Güney Kıbrıs'da ailelere yönelik açılmış olan akşam okullarında gerçekleştirilmesi amaçlanan hedefler şöyle sıralanmaktadır (Phtiaka, 1999):

- Ailelerin bilgi dağarcığını geliştirmek,
- Ailelerin bilinçlilik düzeyini yükseltmek,
- Anne-baba davranışları ve becerileri edinmelerine yardımcı olmak,
- Anne-babaların yararlanabileceği kaynaklara ulaşmasını sağlamak,
- Sahip oldukları inançların ve değerlerin farkında olma ve gerektiğinde gözden geçirmelerini sağlamak,
- Anne-baba olmanın değerini anlamalarına yardımcı olmak,
- Anne-baba olmanın doyumunu yaşamalarına destek olmak,
- Öğretmenlerle ve diğer uzmanlarla katılımcı bir işbirliğinin önemini vurgulamak,

Aile Katılımı ve Önemi

Okula yönelik aile katılımının maddi yönü olduğu gibi okulun toplum tarafından benimsenmesi ve eğitim merkezi olarak değerlendirilmesi anlamında toplumsal yönü de bulunmaktadır. Aile katılımının tek yönlü ve sorunlu bir ifade olduğunu savunan Crozier (1999), aile katılımından ne anlaşılması gerektiğinin ve amacının ne olduğunun net olarak belirlenmesinin önemine değinmektedir. Ailelerin okula katılımı ile ifade edilen anlam okul yönetimlerince “okuldaki etkinliklere destek” olarak özetlenmektedir. Okul yönetiminin ve öğretmenlerin çabalarını destekleyecek ve aynı doğrultuda ev içi etkinliklere önem verecek bir aile katılımı ön plana çıkmaktadır. Aileler, öğretmenlerin mesleki uzmanlığına saygı duymakta, kendi sınırlarını bilmekte ve gereken saygıyı göstermektedir. Bununla birlikte ders konusunda öğretmenlere akıl vermeye çalışan veli davranışı, en beğenilmeyen davranış olarak ifade edilmektedir.

Öğrencilerin okul başarısında ailelerin oynadığı rol oldukça önemlidir. Hatta bazı düşünürlere göre bu rol, diğer bütün etkenlerden daha belirleyici bir konumda bulunmaktadır. Belfield and Levin' in belirttiğine göre (2003, 22) 1964 yılında Amerika' da eğitim alanında, sosyolog James Coleman, sonuçları oldukça tartışılan Coleman Raporunu kongreye sundu. Burada Coleman, okul başarısını açıklamakta öğrencinin yetiştiği aile ortamından kaynaklanan özelliklerin, okulun kendi durumundan ve özelliklerinden daha çok belirleyici olduğunu ileri sürmektedir. Bu durum, aile faktörünün, okul başarısında temel değişken olarak dikkate alınmasını gerektirmektedir. Özabacı'ya göre (2005), öğrencilerin okul başarısızlığının ifade edilmesinde ev ve aile ortamı ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla bireysel özellikler, arkadaş grubu ve okul ve öğretmen izlemektedir.

Okul öncesi eğitimde ailelere yönelik, ailelerin okul ile işbirliği içerisinde çocuğuna okul dışında uygulayabileceği 'Aileler İçin Etkinlikler Takvimi' hazırlamanın önemine değinen Arslan ve Nural (2004: 101), anne ve baba için ev ödevi niteliğinde bir çalışma sunmaktadır. Bu çalışmayla çocukların bilgi ve yeteneklerinin farkına varmaları ve geliştirmeleri, eksik yönlerini tamamlamaları, bağımsız ve daha sonraki öğrenim hayatı için düzenli ders çalışma alışkanlığı kazanmaları, okul dışında bilgi kaynaklarını kullanmaları ve verilen sorumluluğu yerine getirmeyi öğrenmeleri hedeflenmektedir.

Çelenk'e göre (2003), ilk okuma yazma öğretiminde ve okuduğunu anlama başarısında evde eğitim yardımı alan öğrencilerin daha başarılı olduğu ortaya çıkmaktadır. Okul ile dayanışma içerisindeki ailelerden gelen öğrencilerin okuduğunu anlama başarılarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerle aileler arasındaki iletişimi güçlendirmeye yönelik çalışmalar, öğrencilerin okul başarısını yükseltebileceği gibi okulda disiplin sorunlarının yaşanmasını da engelleyebilir. Övacık'a (1991, 34) ve Özdayı'ya (2004, 375) göre istenmeyen davranışların en aza indirilebilmesi için öğretmen, yönetici ve ailenin ortak çaba içerisinde olmaları, olaylara anlayışla yaklaşmaları, ilgi ve ihtiyaçlarına cevap veren programlarla öğrencilerin motive edilmesi gerekmektedir. Böylece uzun dönemde toplumsal açıdan sorun olabilecek ve toplumsal düzensizliğe ve karmaşaya sebep olabilecek bir durumun önüne geçilebilir.

Starr (2003), aileleri okula aktif katılımında bulunan çocukların okul başarısının daha yüksek, şiddet olaylarına katılma eğiliminin ise daha düşük olduğunu savunmakta; okula yönelik gönüllü aile katılımının sağlanması için okul yönetiminin, aileler ile sürekli ve düzenli iletişim kurmasının öneminden söz etmektedir. Harrison'a göre (2003, 39), eğitim bir bütünselliktir; anne-baba, toplum, okul, öğretmen ve akranlar bu bütünün parçalarıdır ve hepsi birer eğitmendir. Bu doğrultuda bilgiyi keşfetme; kaynağını, anlamını ve yararlılığını soruşturma ve bilgiyi kullanıp ondan bir şey yaratma şansı verilen çocuk, ileride daha rahat hareket etme şansına sahip olacaktır.

Ailelerin okulla kurdukları olumlu iletişim ile öğrenci başarısı arasında doğrudan bir ilişki olduğu genellikle paylaşılan bir görüştür. Ülkeler eğitim sistemlerini yapılandırırken aile katılımını olabildiğince arttırmaya yönelik düzenlemeler yapmışlardır. Coldron ve Boulton (1999), İngiltere'de ailelerin, okul yönetimlerince özellikle iki konu hakkında bilgilendirildiklerini ve görüşmeye çağrıldığını belirtmektedir. Bunlar, öğrencinin bulunduğu sınıfın mevcudu ve hangi öğretmen tarafından okutulacağıdır. Böylece okul tarafından bilgilendirilen aileler, okul ile olumlu bir iletişim kurabilmek için girişimde bulunabilmektedir.

Darmanin'e göre (2003), 1948 yılında 14 yaşına kadar zorunlu eğitim uygulamasının geçerli olduğu ve 2000' li yıllarda eğitimde özel sektör payının yüzde 32'ye ulaştığı Malta'da ailelerin okula maddi katkıda bulunması, ailelerle-okul arasında olumlu bir ilişki kurulabilmesi açısından oldukça önemli kabul edilmektedir. Ailelerin okula gönüllü katkıda bulunması, okul-aile iletişimi açısından anlamlı bulunduğu gibi, ailelere yönelik eğitim programları ile okul bir anlamda ailelerin ayağına götürülmektedir. Crozier'in belirttiğine göre (1999), İngiltere'de ve Galler Bölgesinde eğitim-öğretim yılı başında aileler ve okul arasında bir anlaşma yapılmakta, aile katılımı ile ilgili beklentilerin ve okulda velilerin çocukları için yerine getirmesi gereken görevler yasal bir sözleşme ile güvence altına alınmaktadır.

Eğitim sistemleri, yerel düzeyde karşılaştıkları sorunları çözebilmek için çeşitli projeler geliştirmekte ve farklı uygulamalara yönelmektedir. İngiltere Eğitim Sekreterliğinin,

yerel düzeyde karşılaşılan sorunların yerel düzeyde çözümü amacıyla 1998 yılında “Eğitim Bölgesi Eylemi” (Education Action Zone) ve “Okul Birlikleri” (School Organisation Comitte) gibi uygulamaları başlattığı belirtilmektedir (Garnett ve Demaine, 2000; Reid ve Brain, 2003). Bu uygulamalarla, yerel düzeydeki eğitim kurumları, iş sektörü ve aileler arasında ortak amaç birliği oluşturulacak, köklü çözümler üretebilmek için aileler ve yerel örgütler güçlendirilecektir. Böylece, okulların gereksinim duyduğu değişim ve dönüşümün yerel düzeydeki şartlar gözetilerek gerçekleştirilmesi ve ailelerin okullardaki karar ve uygulama sürecine daha etkin katılımlarının sağlanması yoluyla toplumun kalkındırılması hedeflenmektedir.

Türk Milli Eğitim Sisteminde de okul-aile ilişkilerinin geliştirilmesi konusunda cumhuriyetin ilk yıllarında önem verildiğini görmek mümkündür. İlk Milli Eğitim Bakanlarından Vasıf Çınar’ın ve İstanbul Üniversitesi hocalarından İsmail Hakkı Baltacıoğlu’nun konuşmalarında okul başarısında aile ilişkilerinin ve terbiyesinin önemini vurguladıkları ve okul-aile iletişiminin güçlendirilmesi yönünde çalışma yapılması gerekliliğinden bahsettikleri görülmektedir (Binbaşıoğlu, 1995, 494; Celkan, 2004, 433). Ayrıca Milli Eğitim Şuralarında okul-aile ilişkilerinin geliştirilmesi konusunda kararlar alınmasına karşın uygulamaya dönük yeterli kararlılığın gösterilememesi ve ülke genelinde demokratik bir anlayışın yerleşmemesi, okul-aile iletişiminin istenen düzeye ulaşamamasının en önemli nedenleri arasında sayılabilir.

2-10 Aralık 1946 tarihlerinde toplanan 3. Milli Eğitim Şurasının altı gündem maddesinden birisi okul-aile işbirliğine ayrılmıştır. Aile ve okul arasında işbirliği sağlanması için gerekli tedbirlerin alınması gündem maddesi olarak görüşülmüştür. Şura’da oluşturulan okul ve aile birliği komisyonunu genel olarak, okul hayatına hâkim olan eğitim öğretim ilkelerinin ailelere tanıtılması ve temizlik, sağlık, devam problemleriyle fikir, duygu, ahlak ve beden eğitimi gibi konular üzerinde durmuştur. 1948 İlköğretim ve 1949 Ortaokul programlarında “*okul ile aile arasında sıkı bir işbirliği sağlanması*” yeni bir ilke olarak yer almıştır. 18-23 Mart 1957 tarihlerinde toplanan 6. Milli Eğitim Şurasında Halk Eğitimi üzerinde durulmuş, cehaletin tasfiyesi, okuma-yazma oranının yükseltilmesi, toplum kalkınması gibi konular komisyonun gündemini oluşturmuştur (MEB, 1973). 14. 06. 1973’te kabul edilen 1739 Milli Eğitim Temel Kanununun 14 temel ilkesinden biri, okul ile ailenin işbirliği üzerinedir. Bunun amacı, eğitim kurumlarının hedeflerini gerçekleştirme aşamasında okul-aile birliklerinin katkısını sağlamak olarak ifade edilmektedir (MEB, 1974).

Yalçınkaya’nın belirttiğine göre (2003) son yıllarda yayınlanan Rehberlik ve Teftiş Yönergelerinde okul-çevre ilişkilerinden daha sık bahsedildiği görülmektedir. 1 Şubat 2001 tarihinde yürürlüğe giren ‘İlköğretim Kurumları Teftiş ve Rehberlik Yönergesi’, eğitim ve öğretim etkinliklerini planlarken okulun, öğrencinin, personelin ve çevrenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurma, okulu çevresine kültür ve eğitim merkezi yapma, velilerle işbirliği sağlama, çevre olanaklarından yararlanma gibi konuların da denetçilerin alanına dâhil edildiği görülmektedir.

Aydın’a göre (1997), devlet kaynaklarından eğitime ayrılan payın her geçen yıl azalmasına karşın, eğitime gereksinim duyan çağ nüfusunun hızla arttığı ülkemizde ailelerin okula sağlayabileceği ekonomik, kültürel ve toplumsal destek oldukça önemlidir. Okul-aile işbirliği, öğrencilerin haklarını, sorumluluklarını ve ödevlerini öğrenmelerinde, bunları davranış biçimine dönüştürmelerinde ve okul başarısının artırılmasında oldukça önemlidir. Ailelerin okula sağlayacağı destek, çocuklarının eğitim gördüğü kuruma yatırım yapmalarının ötesinde, çocuklarıyla anlamlı bir iletişim kurabilecekleri ortak bir alan olarak görülmelidir.

Görüldüğü gibi, ailelerin okula katkıda bulunması ile nitelikli bir eğitim-öğretim arasında doğrudan bir ilişki kurulmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde ailelerin okul-aile işbirliğinde daha etkin olmaları ve çocuklarının eğitim sorumluluğunu okul yönetimi ve öğretmenlerle birlikte üstlenmeleri, okuldaki karar sürecine katılımlarının sağlanması ile mümkün olmaktadır. Merkezi yönetimin yetkilerinin büyük oranda okullara aktarıldığı ve velilerin maddi-manevi okula katkıda buldukları toplumlarda, bütün öğrenciler için daha nitelikli eğitim-öğretim hizmeti sunulabilir.

Ailelerin Okuldaki Karar Sürecine Katılması

Değişim, dönüşüm, yeniden yapılanma, karar süreci gibi kavramlar amaçlarını gerçekleştirmek ve etkililiğini sağlamak isteyen bütün örgütler için en fazla vurgu yapılan kavramlar arasındadır. Eğitim örgütleri de bu doğrultuda gerekli adımları atmak ve toplumsal istemlere yanıt verebilecek düzenlemeleri yapmak durumundadır. Okulun, bulunduğu çevre için eğitim merkezi olabilmesi, toplumsal yapıyı dönüştürme işlevini üstlenmesi ve insanların hayata ilişkin her türlü konuda bilgilenebilecekleri bir merkez olabilmesi için çevresi ile ve dolayısıyla ailelerle sağlıklı iletişim kurabilmesi ile mümkündür. Bu şekilde sağlanan sağlıklı iletişim, ailelere, gereksinim duydukları konularda pratik ve entelektüel bilgi edinme olanağı sağlarken, okullara da, gerek parasal gerekse yeniden yapılanma anlamında toplumsal destek sunabilecektir. Ailelerin okuldaki karar sürecine katılması, hem kendi çocukların öğrenme sorumluluğunu üstlenmeleri, hem de kendi bölgelerindeki eğitim kurumlarının gelişimine ve dönüşümüne katkı sunması bakımından önemlidir.

Eğitim-öğretim etkinliklerinin karar sürecinde herhangi bir katılımı ve desteği olmayan ailelerin, ortaya çıkan sorunların çözümünde katkısının olması mümkün görünmemektedir. Hesapçıoğlu (1998), postmodern çağda sorumluluğun ve karar verme yetkisinin mümkün olduğu kadar okullara aktarılması yoluyla otonom bir okul anlayışının gerekliliğinden söz etmektedir. Bu yapıdaki bir okul yerel (öğrenci-veli) kanalların sürekli değişen beklentilerine zamanında yanıt verebilecek, kendi iç düzenlemesini yapabilecek ve dış dünyanın değişen koşullarına karşı öğrenen bir örgüt olacaktır.

Okul-aile ilişkileri, gelişmekte olan ülkelerde insanların devlet yapılanmasına karşı bakışı hakkında önemli ipuçları sunar. Bir anlamda kurulu düzeni temsil eden ve misyonu gereği devleti temsil etme konumunda olan okullar ile ülke sınırları içerisinde yaşayan ve demokratik ülkelerde karar sürecinin en önemli belirleyeni olduğu iddia edilen vatandaşlar arasındaki ilişkilerin biçimi ve niteliği, okul-aile iletişimine da yansımaktadır. Martin ve Vincet'e göre (1999) okul-aile ilişkileri, vatandaş-devlet ilişkilerinin yansıması niteliğindedir.

Ülkede geçerli olan yönetim biçiminin ve siyasal düzenin niteliği ile vatandaş-devlet iletişimi arasında yakın ilişki olduğu bilinmektedir. Bu noktada ülkede yaşayan insanların güç ve otoriteye, dolayısıyla devlete karşı bakışı, bu gücün kurumlarından biri olan okullara karşı bakışını da şekillendirmektedir. Demokrasi düşüncesinin yerleştiği, temel insan haklarının korunmasında gerekli yasal düzenlemelerin gerçekleştirildiği ve toplumsal konularda olduğu gibi piyasa koşullarında da liberal eğilimlerin benimsendiği gelişmiş ülkelerde, ailelerin okula bakışının daha katılımcı, destekleyici ve işbirliğine yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Buna karşın temel hak ve özgürlüklerin güvence altında olmadığı ve insanların kendilerini güvende hissetmedikleri ortamlarda devletle veya bir kurumyla olan iletişim de sorunlu olmaktadır.

Yirminci yüzyılın ilk yarısında totaliter ve yayılcı ülkelerin sebep olduğu iki dünya savaşı, demokrasi düşüncesinin ve temel hak ve özgürlüklerin öneminin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamıştır. Halkın yönetim basamaklarındaki etkisi artmış ve yönetim sistemlerinin belirlenmesinde daha demokratik ve liberal politikaların ön plana çıkmasına yol açmıştır. Vatandaş ve devlet arasında gerçekleştirilen şeffaf, katılımcı ve hesap verilebilir nitelikteki bir iletişim, okul-aile ilişkilerinin de bu anlayış temelinde gelişmesine olanak sağlamıştır. Bu noktada insanların okula bakışı, bir anlamda sisteme bakışını yansıtmakta ve insanların okulda söz sahibi olmalarının yolu açıldıkça okula yönelik katılım ve desteklerinin de artacağı ileri sürmek mümkün hale gelmektedir.

Okul-Aile İletişiminin Önündeki Engeller

Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri farklı olsa da eğitim söz konusu olduğunda sorunların ortak olduğu görülmektedir. Okul-aile iletişimsizliğinin temelinde, okuldan ve ailelerden kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri, toplumsal, ekonomik ve siyasal yapılar farklı olsa bile nitelikli bir eğitim-öğretim etkinliğinin, ancak etkili bir okul-aile iletişimi ile gerçekleştirilebileceği noktasında ortak bir düşünceye sahip oldukları söylenebilir.

Ellet ve Teddlie' ye göre (2003), 1980'li yıllardan sonra Batı' da eğitimin niteliğini arttırma yönünde yapılan çalışmalar, bazı kavramlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Okul ve öğretmen etkililiği merkezinde yürütülen çalışmalarda, sistemin yeniden yapılandırılmasından ve öğrencileri eğitim ortamlarına daha fazla katılmasından söz edilmekte; velilerin okula katılmasının önemi ve katılma yollarının arttırılması sürekli vurgulanmaktadır

Gürşimşek' in yaptığı çalışmada (2003), okul öncesi eğitime ailelerin katılımı ev temelli, okul temelli ve okul-aile işbirliği temelli açılarından incelenmiştir. Ailelerin eğitim sürecinin aktif bir ögesi olarak evde ve okulda çeşitli etkinlikleri sürdürmeye ilişkin davranışlarının daha az ortaya çıktığı görülmektedir. Ailelerde yaygın olan, *öğrenmenin okulda ve öğretmenin sorumluluğunda gerçekleşmesi gerektiği* düşüncesinin, ev temelli katılım anlayışının yetersiz kalmasında temel etken olduğu düşünülmektedir.

Aslanargun ve arkadaşlarının yaptığı "Okula Yönelik Veli İlgi Yetersizliğinin Sebepleri" başlıklı çalışmaya göre (2004) aileler, okula yeterince ilgi göstermeme nedenlerini işlerinin çokluğuna ve kendi eğitim düzeylerinin yetersiz olmasına bağlamaktadır. Dikkate değer oranda veli okula yönelik ilgisizlik nedenini, öğretmen ve yöneticilerin kendilerine yeterince ilgi göstermemesi olarak belirtmektedir. Gerek çocuklarıyla olan iletişimlerinde karşılaştıkları sorunların çözümünde, gerekse bilgi gereksinimi hissettikleri alanlarda okuldan yararlanmak isteyen velilerin büyük çoğunluğu eğitim kurumlarına duyulan güven konusunda olumlu görüş taşımaktadır. Genel anlamda, ailelerin okula yönelik ilgi yetersizliğinin temelinde, okul yönetimi ve öğretmenlerle iletişimsizlikten kaynaklanan yanlış anlamaların ve şüphelerin bulunduğu ortaya çıkmaktadır. Benzer çalışmalarda da (Martin ve Vincet 1999; Coldron ve Boulton, 1999) ortaya çıkan çocukların okul işleriyle genellikle annelerin ilgilendiği yönündeki geleneksel ve evrensel düşüncenin var olmasına karşın, bu durumun değişmesi gerekliliği, çalışmaya katılan velilerin büyük çoğunluğu tarafından dile getirilmektedir.

Okula yönelik veli ilgisizliğinin sebeplerini çeşitli başlıklar altında toplamak mümkündür. Ailelerin eğitim durumu, gelir seviyeleri, çocuk sayısı, okula ve öğretmenlere yönelik olumsuz düşünceler gibi faktörler ilgisizlik sebebi olabileceği gibi

köyde veya şehirde oturma da kendi başına velilerin okula yönelik ilgisizliklerinin sebepleri arasında gösterilmektedir.

Büyükkaragöz' e göre (1990, 37), evdeki eğitici uyarı azlığı ve ailenin yetersiz ilgi göstermesi ile okul başarısızlığı arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Karşılansayan duygusal ihtiyaçlar, kökleri derinlere giden şahsi sorunlar, zedelenmiş benlik duygusu, ana-babaya karşı duyulan kin, düşmanlık ve suçluluk gibi bir takım iç çatışmaların okul başarısını engellediği anlaşılmaktadır.

Okul-çevre ve okul-veli ilişkilerinin en önemli belirleyicilerinden birinin okul müdürü olduğunu belirten Şişman ve Turan (2004, 130), etkili okulda veli yönünden aşağıdaki özelliklerin bulunması gerekliliğinden söz etmektedir:

1. Okulla aile arasında çift yönlü iletişim ve işbirliği vardır.
2. Okul, okul toplumunu üyelerinin her türlü önerilerine açıktır.
3. Veliler okul ve öğretmenleri sürekli ziyaret ederler.
4. Veliler, yönetici ve öğretmenlerle rahatlıkla görüşebilir.
5. Veliler, okulla ilgili öneri ve şikâyetlerini rahatlıkla iletebilir.
6. Veliler okulla ilgili kararlara katılabilir.
7. Okul dışı çevre ve veliler okula maddi-manevi katkıda bulunmaya isteklidir.
8. Veliler kendilerinden neler beklenildiğinin bilinç ve sorumluluğuna sahiptir.
9. Öğrenci disiplin kurulları konusunda aile ile okul arasında bir uzlaşma vardır.
10. Eğitimin amaçları konusunda okulla aile arasında bir uzlaşma vardır.

Genel olarak velilerin okula yönelik ilgisizliğinin sebepleri bilinmesine karşın, bunu velilerin ifade etmesi, çözüme yönelik öneriler geliştirme açısından önemlidir. Ayrıca, velilerin ilgi yetersizliğini veya okula yönelik düşüncelerini belirlemeye yönelik çalışmalar, dikkatleri okul-aile ilişkilerine çekme açısından yararlıdır. Böylece, ailelerin ilgisi, mevcut durum üzerinde yoğunlaşmakta ve çözüm üretmek için ortak çalışmalar yapma zemini ortaya çıkmaktadır.

1990 yılından sonra, Türkiye'nin farklı yörelerindeki üniversitelerde araştırma raporu, yüksek lisans veya doktora tezi olarak hazırlanmış okul-aile ilişkilerini belirlemeye ilişkin çalışmalarda (Bilgin, 1990; Aslan, 1994; Doğan, 1995; Oğan, 2000; Başaran ve Koç, 2001, 111; Saraçoğlu, 2002; Aslanargun ve diğerleri, 2004), velilerin okula yönelik ilgisizliklerinin sebepleri şöyle sıralanmaktadır:

1. Öğretmenlerin olumsuz tavırları,
2. Çocuğun başarısızlığı,
3. Herhangi bir sonuç alınmaması,
4. Para istenmesi,
5. Kendi öğrenciliğini hatırlatması,
6. Öğretmenlerin sürekli öğüt vermesi,
7. Okullarda resmi bir havanın hâkim olması,

8. Okulla yeterli iletişimin olmaması,
9. Maddi gücün yetersiz olması,
10. Veli toplantılarının yeterince önemsenmemesi,
11. Okul-aile birliklerini yeterli görülmemesi,
12. Velilere gerekli zamanın ayrılmaması,
13. Okulun yararlarına inanılmaması,
14. Kendi işlerinin çokluğu,
15. Evlerinin okula uzak olması,
16. Veli toplantılarının uygun olmayan kalabalık ortamlarda yapılması,
17. Öğretmenlerin velilere otoriter davranması,
18. Kendi eğitim düzeylerinin yeterli olmaması,

Görüldüğü gibi, okula yönelik ilgisizliklerinin sebepleri olarak veliler tarafından çok çeşitli nedenler belirtilmektedir. Nitelikli bir eğitim-öğretim ortamı oluşturulabilmesi ve öğrencilerin donanımlı bir şekilde hayata hazırlanabilmeleri için bu engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu noktada, eğitim konusu bir ülkedeki bütün insanları doğrudan veya dolaylı olarak etkilediği ve ülke kalkınmasına etki ettiği için başta eğitimciler ve yöneticiler olmak üzere herkese görev düşmektedir.

Okul-Aile İşbirliğini Geliştirmesi ve Engellerin Ortadan Kaldırılması

Okul-aile işbirliğinin geliştirilmesi ve veliler tarafından belirtilen engellerin ortadan kaldırılması için öncelikli görev okul yöneticilerine ve öğretmenlere düşmektedir. Sorun olarak ifade edilen engeller okulun öğrenci sayısının çokluğuna, velilerin eğitim düzeyine, okulun şehir merkezinde veya kırsal bölgede olmasına göre değişmesine karşın genel olarak bütün okul-aile ilişkilerinde yaşanabilmektedir. Bu sorunların ortadan kaldırılması ve öğrencilerin başarı düzeylerinin yükseltilmesi için yapılması gerekenler genel hatlarıyla beş temel başlık altında şöyle sıralanabilir:

1. Araştırmalar, öğretmenlerin ve okul yönetiminin olumsuz davranışlarının, velilerce ilgisizlik nedeni olarak belirtildiğini göstermektedir. Kendilerine yeterince zaman ayrılmaması veliler tarafından diğer bir neden olarak ifade edilmektedir. Okul ile aileler arasında kurulacak olumlu iletişim ortamı sayesinde, öğrenci başarısının artacağı ve okuldaki bazı sorumlulukların velilere aktarılacağı düşüncesinin okul yönetimleri ve öğretmenler tarafından yeterince kavranmadığı anlaşılmaktadır. Eğitimbilimciler tarafından okul yönetimleri ve öğretmenlerle, velilerle sağlıklı iletişim kurmanın önemi ve gereğine ilişkin bilgilendirme toplantıları yapılması gerekmektedir. Ayrıca okullarda öğretmenlerle velilerin rahat görüşebilecekleri ve velilerin bekleyebilecekleri uygun bir yer ayrılması; öğretmenlerin derste olduğu zamanlarda başta okul yöneticileri olmak üzere velilerle yakından ilgilenilmesi var olan sorunların çözümüne katkıda bulunabilir.

2. Velilerin taşıdığı bazı ön yargıların ve olumsuz düşüncelerin okula yönelik ilgisizliğe neden olduğu velilerin kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır. Velilerin yaygın olarak sahip oldukları önyargılar arasında “*okul ile işbirliğinden herhangi bir sonuç çıkmayacağı, öğrenci başarısını yükseltmeyeceği, veli toplantılarının kalabalık ortamlarda yapılması ve okul-aile birliklerinin yetersiz olması*” gibi düşünceler

bulunmaktadır. Bütün bu ön yargıların temelinde daha önce yaşanmış olan olumsuz deneyimler bulunmakta ve bunların ortadan kaldırılması için okul yönetimlerine önemli görevler düşmektedir. Öncelikle okul-aile birliklerinin daha işlevsel hale getirilmesi ve toplantı içeriklerinin zenginleştirilmesi gerekmektedir. Gerektiğinde farklı sınıflar için farklı zamanlarda yapılacak olan okul-aile birliği toplantılarında velilere, çocuklarıyla iletişim ve okul-aile işbirliğinin önemi konularında kısa bilgiler sunulabilir. Bu toplantıların belli aralıklarla sürdürülmesi ve okulun aileler için eğitim merkezi haline getirilmesi sonucunda velilerin okula yönelik olumsuz düşünceleri ortadan kaldırılabilir.

3. Okul yöneticilerinden ve öğretmenlerden kaynaklanan bazı otoriter davranışların velilerde ilgisizlik nedeni olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. “*Öğretmenlerin velilere otoriter davranması, velilere sürekli öğüt verilmesi ve okulda resmi bir havanın hâkim olması*” şekline ifade edilen ilgisizlik nedenleri okul-aile iletişimde bazı sorunların olduğunu göstermektedir. Okul-aile, öğretmen-veli görüşmelerinin veya toplantılarının öğüt verici bir ortam yerine, görüşlerin ve düşüncelerin paylaşıldığı bir iklimde yapılmalıdır. Okullardaki resmi havadan kaynaklanan otoriter öğretmen ve yönetici davranışları, velilere gerekli değerin verilmediği sonucunu doğurmaktadır. Ailelere yeterince değer verilmeyen ve bürokratik yapının soğuk yüzünün hâkim olduğu okullarda, öğrencilere de yeterli değerin verilmediği sonucu çıkarılabilir. Eğitim kurumlarına egemen olan otoriter yapının, resmi havanın ve öğüt verici ortamın başarıyı getirmeyeceği; bunun yerine salt insan olduğu için kişilere değer verilen bir ortamın iletişim için vazgeçilmez olduğu vurgulanmalıdır.

4. Okula yönelik ilgisizliğin ve dolayısıyla okul-aile işbirliğinin gerçekleştirilememesinin temelinde, okulun amaçlarının veliler tarafından yeterli ölçüde bilinmemesi ve buna bağlı olarak benimsenmemesi yer almaktadır. “*Okulun yararlarına inanmama, veli toplantılarını yeterince önemsememe ve okulla yeterli iletişim kuramama*” şeklinde ifade edilen durum, yaşanan iletişimsizliğin ve ailelerin okula yönelik duyduğu güvensizliğin ifadeleri olarak anlaşılmaktadır. Öğrencilerin okul başarısı ne olursa olsun, çocuklarının sosyalleşmesine ve yeteneklerinin ortaya çıkmasına yardımcı olan okulların bu özelliği, velilere anlatılmalı ve zihinlerinde yer alan soru işaretlerinin giderilmesi için velilere yönelik öğretici ve yönlendirici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Eğitim kurumlarını, sadece meslek edindiren kurumlar olarak değerlendiren velilerin bu yanlış düşünceleri, okulun sosyalleştirici ve hayata hazırlayıcı yönü vurgulanarak düzeltilmeli ve velilere gerekli rehberlik yapılmalıdır. Okula ve veli toplantılarına yönelik güven eksikliğinin temelinde, özellikle başarısız öğrenciler için üniversite sınavında gerekli başarıyı yakalayamama ve sonucunda iş olanağından yoksun kalma şeklinde ifade edilebilecek bir endişenin yattığı anlaşılmaktadır. Okulu sadece üniversite sınavlarına ve iş olanağına indirgeyen bir anlayışın düzeltilmesi için velilerle iletişim kanallarının açık ve sağlıklı olması gereklidir.

5. Sosyo-ekonomik açıdan iyi durumda olmayan, ailesinin geçimini zor sağlayan veliler için parasal konular, toplantılarda ve görüşmelerde oldukça sıkıntılı bir durum yaratmaktadır. Sadece bu sebepten dolayı veli toplantılarına katılmayan ve okula yönelik ilgisizliği bu nedenle açıklayan velilerin olması, eğitimde para konusunda farklı yöntemlere başvurulması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeyi, ailelerinin geçim kaynağı ve aile yapıları doğru bir şekilde belirlenmeli; para ve öğrenci başarısızlığı gibi diğer öğrenci velilerini rahatsız edecek hassas noktalar, bütün velilerinin önünde dile getirilmemelidir. Yapılacak sağlıklı araştırmalar sonucunda her öğrenci velisinden gücü yettiği ölçüde ve gönüllü katkıda bulunmasının yolları aranmalıdır. Okul ile aileler arasında sağlıklı ve güvene dayalı bir iletişim kurulamaması, hem velilerin okula yeterince güven duymamaları ve katkıda

bulunmaktan kaçınmalarıyla; hem de okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin, öğrencilerin sosyo-ekonomik durumlarını tam olarak bilmemesi ve dolayısıyla rahatsız edici bazı durumların ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır

SONUÇ

Toplumsal yaşamda birçok sorunun nedeni olarak ortaya çıkan iletişimsizlik, okul-aile işbirliğinde de kendini göstermektedir. Okullarda bulunan okul-aile birliklerinin etkin bir şekilde işletilememesi, okul yetkilileri ile öğrenci velilerinin kayıt dönemleri ve çok özel durumlar dışında bir araya gelememesi ve okul-aile birliği toplantılarının verimli bir şekilde tam katılımı yapılamaması, okul-aile iletişimde yaşanan en yaygın sorunlar arasında sayılabilir. İletişim sorunu ortadan kaldırılmadan, etkin bir okul-aile işbirliğini gerçekleştirmek mümkün görünmemektedir. Öğrencilerin okul başarısını yükseltebilmek ve onları hayata daha iyi hazırlayabilmek için etkin bir okul-aile işbirliğinin gerekli olduğu göz önünde bulundurulduğunda, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin öncelikli olarak atması gereken adımlar şöyle sıralanabilir:

1. Bütün öğrenci veliler bir değer olarak görülmeli ve okula yaptığı katkıya bakılmaksızın bütün velilere eşit davranılmalıdır.
2. Okula katkı anlamında sadece para düşünülmemeli, bütün öğrenci velilerinin meslekleri ve yetenekleri ölçüsünde okula yararlı olabilecekleri dikkate alınmalıdır.
3. Okulun sadece öğrenciler için değil, öğrenci velileri ve toplumun diğer bireyleri için de eğitim merkezi olduğu göz önünde bulundurulmalı ve bu doğrultuda gerekli rehberlik ve sosyal çalışmalar yapılmalıdır.
4. Öğrenci velilerinin öğrencilerden farklı olduğu düşünülmeli, ailelere otoriter ve öğüt verici bir tarzda davranmak yerine, onlarla öğrenci başarısını arttırabilmek ve okulu geliştirebilmek için neler yapılması konusunda işbirliğine gidilmelidir.
5. Okul-aile birliği toplantılarının bütün velilerin etkin katılabileceği ve söz alabileceği geniş bir ortamda yapılmalı; çok kalabalık olması durumunda sınıflar veya şubeler için ayrı toplantılar düzenlenebilmelidir.
6. Okul-aile birliği toplantılarının verimli bir şekilde değerlendirilebilmesi için velilere yönelik bilgilendirici ve yönlendirici kısa sunular bilgisayar ortamında yapılarak toplantıların içeriği zenginleştirilmelidir. Böylece çocuk gelişimi ve eğitimi vb. konularda öğrenci velilerinin eksik yönlerini fark etmeleri sağlanabilir.
7. Okul-aile iletişimsizliğinden kaynaklandığı düşünülen “*okulun yararlarına inanmama, veli toplantılarındaki konuları gerekli görmeme ve öğrenci başarısızlığını düzelterekleri inancını taşımama*” gibi ön yargıların ortadan kaldırılması için samimi bir ortamda yapılacak okul-aile birliği toplantılarında gerekli bilgiler rehberlik uzmanları ve eğitim bilimciler yardımıyla sağlanmalıdır.
8. Ailelerin, gerek çocuklarının okul başarısı için, gerekse okuldan kendi gelişimleri için bilgi gereksinimi duydukları konularda, beklentilerini öğrenmek için yazılı notlar gönderilebilir. Bu doğrultuda öğrenci velileri için bilgilendirici programlar düzenlenebilir. Bu tür etkinlikler, öğretmenler için ortak belirlenmiş rehberlik saatlerinde yapılarak, rehberlik saatlerinin daha verimli değerlendirilmesi sağlanabilir.
9. Okul başarısı ne olursa olsun her öğrencinin farklı bir zeka alanında başarılı olabileceği ve kendine özgü beceriler geliştirebileceği inancıyla öğrenci velileriyle

iletişim kurulmalı, bu gerçek ışığında okul başarısı düşük olan ailelerin umutlarının yok olmasına ve topluluk içinde küçük düşmelerine neden olabilecek davranışlardan kaçınılmalıdır.

10. Okullara hâkim olan resmi havanın, öğrenci velileriyle yapılan görüşmelere yansımaması için özel çaba gösterilmeli; okula gelen velilerle öğretmenlerin rahat görüşebilecekleri uygun bir okul-aile birliği odası oluşturulmalı ve öğrenci velilerine değer verildiği hissettirilmelidir.

11. Okul-aile birliği toplantıları gündem maddeleri öğrenci velilerine önceden bildirilmeli ve yapabilecekleri katkılar sorulmalıdır. Toplantıda alınan kararların yerine getirilmesi için öğretmenlerden ve velilerden oluşan alt komisyonlar kurulmalı ve kararları izleme ve uygulama komisyonları aracılığıyla okul-aile işbirliği etkin bir şekilde gerçekleştirilmelidir. Toplantılarda alınan kararların uygulamaya geçirildiğini göstermek, velileri bilgilendirmek ve okuldaki işleyletenden haberdar etmek için belirli aralıklarla öğrenci velilerine bülten gönderilebilir ve bu şekilde iletişim kanalı sürekli açık tutularak okul-aile işbirliğinin geliştirilmesi sağlanabilir.

12. Etkili bir okul-aile işbirliği, ailelere anne-baba olmanın değerini gösterebileceği gibi, sorumlu ve katılımcı bir yurttaş olma bilinci de kazandırabilecektir. Bu derece kapsamlı ve ileriye dönük işlevleri olan okul-aile işbirliğinin gerçekleştirilmesinin yolu ancak okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin planlı ve özverili çabalarıyla mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

- Arslan, Ü. ve Nural, E. (2004). Okul Öncesi Eğitiminde Okul-Aile İşbirliğinin Önemi, *Milli Eğitim*, 162, 99-108.
- Aslan, F. G. (1994). *İlkokul Öğrencilerinin Başarı ve Başarısızlıklarında Aile Faktörü*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Aslanargun, E., Avcı, H., Avcu, A., Dönmez, S. A., İpek, K., Nair, E. (2004). *Velilerin Okula Yönelik İlgisi Yetersizliklerinin Sebepleri*, Bilecik: Pazaryeri İlçe Milli Eğt. Md. Yay.
- Aydın, İ. P. (1997). Okul Aile Katılımı, *Yaşadıkça Eğitim*, 53, 4-7.
- Başaran, S. ve Koç, F. (2001). *Ailenin Çocuğun Okuldaki Eğitimine Katılım Sorunları ve Katılımın Sağlanabilmesi için Alternatif Bir Model*, EARGED, Ankara.
- Balcı, A. (1988). Etkili Okul. *Eğitim ve Bilim*, 70, 21-30.
- Baltaş, A. (2001). *Ana-Baba Okulu*. 9. basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bellfield, C. R. and Levin, M. (2003). Educational Contract for Parents. *The School Administrator*, September 2003, 22-27.
- Bilgin, M. (1990). *Ankara Merkez İlçelerindeki Ortaokullarda Okul ve Aile İşbirliği ve Sorunları*, (Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniv. SBE.
- Binbaşoğlu, C. (1995). *Türkiye' de Eğitim Bilimleri Tarihi*. İstanbul: MEB Yay. 2795.
- Bursalıoğlu, Z. (2000). *Eğitimde Yönetimi Anlamak Sistemi Çözümlemek*, Ankara: Pegem A Yayınları.

- Büyükkaragöz, S. (1990). Okula Uyumsuzluk ve Başarısızlıkta Ailenin Rolü *Din Öğretimi Dergisi*, 23, 33-40.
- Brain, K. Ve Reid, I. (2003). Constructing Parental Involvement in an Educational Action Zone: Whose need is it meeting. *Educational Studies*, 29 (2/3), 291-305.
- Celkan, H. Y. (2004). Çağdaş Eğitimin Amaçlarına İlişkin Mukayeseli Bir Araştırma. *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*, 1, (425-433). Ankara: Gazi Üniv. EBE.
- Coldron, J. ve Boulton P. (1999). A Case Study Of a Parent's Educational Practice. *International Studies in Sociology of Education*. 9 (1). 77-93.
- Crozier, G. (1999). Parental Involvement: who wants it? *International Studies in Sociology of Education*. 9 (3), 219-238.
- Çelenk, S. (2003). Okul-Aile İşbirliği ile Okuduğunu Anlama Arasındaki İlişki. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 3-39.
- Darmanın, M. (2003). When Students Are Failed: 'love' as an alternative educational discourse? *International Studies in Sociology of Education*. 13 (2), 141-170.
- Dickinson, D. (2001). *Education 2050*. www.newhorizons.org/future/dickinson_imagine.htm. New Horizons for Learning. Siteyi ziyaret tarihi: 05. 04. 2005
- Doğan, E. (1995). *Ankara Merkez İlçelerindeki İlköğretim Okullarında Okul Aile İletişim Engelleri (Keçiören Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fletcher, A. (1997). *Broadening the Bounds of Involvement: Transforming Schools With Students Voice*. http: www. ed.uiuc. edu./EPS/PES. Ziyaret tarihi: 15. 05. 2005.
- Gürşimşek, I. (2003). Okul Öncesi Gelişime Aile Katkısı ve Psikososyal Gelişim. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 3 (1), 125-140.
- Harrison, S. (2003). *Mutlu Çocuk*. (Çeviren, Murat Sağlam) 1.Basım, İstanbul: Dharma Yayınları.
- Hesapçioğlu, M. (1998). Postmodern Çağda Eğitim Yönetimi ve Eğitim Örgütü. *Türkiye'de Eğitim Yönetimi* (Editörler: M. Hesapçioğlu. H. Taymaz). Ankara: Kültür Koleji Eğitim Vakfı Yay. 97-103.
- Gernett, B. ve Demaine J. (2000). Education Policy And Development Of School Organization Comitte. *International Study In Sociology Of Education*. 10(2).177-190.
- İnam, A. (1992). Aynı Çatı Altında Canlar: Aile Kavramının Bir Yorumu. *Din Öğretimi Dergisi*, Ocak-Şubat, 36-41.
- Jaekel, J. (2004). Investing in K-12 Education, One Child at a Time, New Horizons for Learning, www.newhorizons.org/trans/jaekel.htm
- Martin, J. , Tett, L. ve Kay, H. (1999). Developing Collaborative Partnership: limits and possibilities for schools, parents and community education. *International Studies in Sociology of Education*. 9 (1), 59-74.
- Martin, J. ve Vincent, C. (1999). Parental Voice: An Exploration. *International Studies in Sociology of Education*. 9 (2), 133-154.
- MEB. (1973). *Cumhuriyetin 50. Yılında Milli Eğitimimiz*. İstanbul: MEB.

- MEB. (1974). 9. Milli Eğitim Şurasınca Kabul Edilen Kararlar Türk Eğitim Sistemini Düzenleyen Genel Esaslar. *Mesleki ve Teknik Öğretim*, 260, 40-44.
- Oğan, M. (2000). *Okul, Okul-Aile Birliği ve Velilerin Eğitim Beklentisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Ovacık, N. (1991). Veli Olarak Anne-Babaların Eğitim İhtiyacı. *Din Öğretimi Dergisi*, 29, 33-37.
- Özabacı, N. (2005). *Öğrenci Başarısızlığının (Akademik Başarısızlığın) Nedenleri ve Bazı Pratik Çözüm Önerileri*. E ÖZET Eskişehir Eğitim Hizmetleri Merkezi, 1(2).
- Özdayı, N. (2004). Öğrenci ve Öğretmenlerin Gözüyle Sınıf Yönetimi Sorunlarına Genel Bir Bakış. *XII. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*, 1, (375-394). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Phtiaka, H. (1999). Parental Education in Cyprus: past, present and future. *International Studies in Sociology of Education*. 9 (1), 95-107.
- Reid. I. ve Brain. K. (2003). Education Action Zone: Mission Impossible? *International Study In Sociology Of Education*. 13 (2). 195-214.
- Saraçoğlu, M. (2002). *Etkin Sınıf Yönetimi, Öğrenci-Öğretmen-Veli Üçgenini Sınıf Yönetimine Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya: DÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Silver, M. (2004). Trends in School Reform. New Horizons for Learning www.newhorizons.org/trans/silver2.htm Siteyi ziyaret tarihi: 05. 04. 2005
- Smith, T. (1980). *Parents & Preschool*. Vol. 6, Oxford Preschool Research Project. London: The Hirh Scope Press.
- Starr, L. (2003). *A Dozen activities to Promote Parent Involvement*. http://www.educationworld.com/a_admin/admin1. Siteyi ziyaret tarihi: 10. 04. 2004.
- Şişman, M. ve Turan S. (2004). Eğitim ve Okul Yönetimi. *Eğitim ve Okul Yöneticiliği*, (Editör, Yüksel Özden), Ankara: Pegem A Yay., 99-146.
- Wheeler, G. ve Bernier, K. R. (2004). *Engaging and Empowering Students: A Framework for Teaching about Global Issues and Solutions*, New Horizons for Learning www.newhorizons.org/strategies/ Siteyi ziyaret tarihi: 05. 04. 2005
- Wyatt, T. (1996). School Effectiveness Research: Dead, or Dump Squip or Smouldering Fuse? *Issues In Educational Research*. 6 (1), 79-112.
- Yalçınkaya, M. (2003). İlköğretimde Yeni Denetim Esasları. *Milli Eğitim* 80. Yıl Özel Sayı, 160, 351-360.
- Yörükoğlu, A. (1998) *Çocuk Ruh Sağlığı*, 23. Basım, İstanbul: Özgür Yayıncılık.